

Balmes, castellanitzat

El *Diccionari de la literatura catalana* diu que Jaume Balmes escriu un poema en llengua catalana i omet que és autor de l'opuscle *Conversa d'un pagès de la muntanya sobre lo papa* (1842), text escrit en català, interessant per la seva data primerenca, diu Enciclopèdia.

Simenon, més sàdic del compte

Quaderns Crema-Lluís Maria Todó fan Émile, el protagonista d'*El gat*, insensible a les olors. Simenon no va ser tan sàdic, el va fer "gairebé" ("presque") insensible a les olors.

Bajanada sobre els ulls d'Àlicia

Humpty Dumpty diu a Àlicia que no la reconeixeria si es tornessin a veure perquè té una cara com tothom, però que aniria més bé, segons l'edició labutxaca-Salvador Oliva, "si tinguessis els dos ulls al costat del nas, per exemple". I on els té, sinó? El que diu Humpty Dumpty és que aniria més bé si tingués els dos ulls "al mateix costat del nas". ("on the same side of the nose").

Mirar tancant els ulls

Pere Calders escriu a Rafael Tasis el 8 de juny de 1955 que "fa cinc anys que treballa en una novel·la" i Montserrat Bacardí i Francesc Foguet (*Fe de vida. Cartes a Rafael Tasis*) anoten que ha de tractar-se de *Mirar tancant els ulls*, obra inèdita, pel que diu en una carta del 28 de novembre posterior. En aquesta carta descobrim que és un recull de narracions. Per tant Calders ha de referir-se a una de les dues novel·les que llavors tenia entre mans, *La ciutat cansada* o *Ronda naval sota la boira*.

Sense pirateria ni contraban

El DIEC2 diu que un guaita o un talaier era el "funcionari que tenia cura de la vigilància de torres i de talaies de la costa o de l'interior en temps de guerra". I en temps de pau, amb els contrabandistes i els pirates, no calien ni guaites ni talaiers?

Lluís Llach evoca la intensa i emotiva relació, personal i professional, amb Miquel Martí i Pol

Era en plena "transició continuadora". Anava cap a París, per cantar al Théâtre de la Ville, si no recorda malament. Algú li havia regalat un llibre petit, blau, amb el nom de Miquel Martí i Pol a la capçalera i un títol curiós, i rebuscat, "no em diguis que no", *L'àmbit de tots els àmbits*.

En aquells temps en Josep Maria Flotats li era un gran amic i a París s'hostatjava a casa seva com si es tractés d'un germà. Només s'havien de pujar cinc pisos, i com que fumava més de dos paquets de tabac al dia va entrar rebentat, esbufegant, però anunciant l'entusiasme: "Mira quina meravella".

Així comença el descobriment que Lluís Llach fa de l'obra de Miquel Martí i Pol, tal com ho relata el cantant en el llibre *Estimat Miquel*, que acaba de publicar en l'editorial Empúries. El descobriment i la que seria una prou llarga i intensa relació professional i personal. Una relació difícil, al començament, perquè el cantant no quedaria satisfet de les primeres versions que va fer d'alguns poemes del llibre de títol rebuscat. La solució la va aportar el poeta: "Tu fes volar les melodies sense embuts ni condicions que jo ja t'hi posaré els versos al damunt". Al cantant se li va obrir el cel.

Lluís Llach escriu una llarga i emotiva carta a Miquel Martí i Pol, en la qual recorda i comenta tots els projectes fets en comú i l'intens i perllongat procés d'estima i d'amistat viscut, el més intens i perllongat que el cantant diu haver viscut. Va ser un procés d'aprenentatge. Els nombrosos faxos creuats ho confirmen.

"Apreniem –escriu Llach– l'un de l'altre, i ens aprenièm des de l'estima quasi incondicional que ens teníem, i dic quasi perquè en qüestions d'exigències de fons i de formes tots dos érem uns torracollons". Per això Llach parla d'enamorament, "perquè em sembla que ens vàrem estimar sense condicions, perquè sí i prou".

Els quatre capítols del llibre corresponen a les quatre composicions llargues que comparteixen les signatures del cantant i del poeta, *Ara mateix*, *Un pont de mar blava*, *Món Porrera* i *Germanies*. Dos cedés acompanyen l'edició, amb gairebé dues hores i mitja de composicions gravades.

En el pròleg Lluís Llach reporta que, si el poeta hagués viscut uns anys més, haurien embastat un cinquè projecte. El cantant li va posar nom quasi abans de començar, "Arrels d'Univers". Era, diu un títol suggeridor per a tots dos, "i ens permetia estirar el fil d'un grapat de temes que sempre palpitaven en les nostres converses". Quan el poeta es va morir, ja havien iniciat les primeres passes: el cantant va enviar un tros de música amb un esbós de lletra i el poeta va escriure'n els primers versos. L'altra informació del pròleg és que pels volts de l'any 2000 es van quasi prohibir de veure's junts perquè uns amics els van insinuar que treballar i deixar-se veure sempre plegats acabaria fent escudella. Ara Llach lamenta que tots dos haguessin estat tant llepafils.

Martí i Pol i Llach, en la presentació a la seu de Blanquerna, a Madrid, del *Llibre de solituds*, el 1998.